

Täysistunto

Tiistai 12.11.2019 klo 14.01—20.37

17. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 33/2019 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2019 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 17. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 4/2019 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

19.24 **Pekka Aittakumpu kesk:** Arvoisa puhemies! Maamme vakavimpia ongelmia ja haasteita on tällä hetkelä se, että syntyvyys on romahtanut historiallisen alhaiseksi. Se vaikuttaa siihen, että joudumme yhä vakavammin pohtimaan sitä, mistä saamme riittävästi työvoimaa ja millä rahoitamme esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelumme. Tarvitsemme tämän maan nuoret kouluun ja opiskelemaan ja sen jälkeen reippaasti töihin. On hienoa, että hallitus sitoo opintorahan sekä viime kaudella päätetyn opintotuen oppimateriaalilisan ja opintorahan huoltajakorotuksen indeksiin. Sivistysvaliokunta toteaa mietinnössään, että indeksiin sitominen vähentää opintotuen ostovoiman heikkenemistä ja turvaa järjestelmän kestävyyttä sekä opiskelijoiden toimeentulon tasoa. Tämä on myös periaatteellisesti tärkeä asia.

Arvoisa puhemies! Tarvitsemme tähän maahan lisää lapsia, ja lapsi- ja perheystävällisen Suomen vahvistamisessa lapsiperheiden tukeminen monin tavoin on tärkeää. Tähän liittyen on arvokasta, että opintotuen huoltajakorotukseen tehdään 25 euron tasokorotus, jolloin huoltajakorotus on kaikkiaan 100 euroa kuukaudessa. Tämä on tärkeä kädenojennus perheellisille opiskelijoille. Keskustanuorten ja opiskelijoiden tavoitteena oli pitkään, että opintotukeen saataisiin palautettua huoltajakorotus, joka poistettiin laman alkuaikoina vuonna 1992. Viime vaalikauden aikana tehtiin päätös ottaa huoltajakorotus jälleen käyttöön, ja vuodesta 2018 alkaen huoltajakorotusta on maksettu 75 euroa kuukaudessa, lukuvuoden aikana noin 14 000 opiskelijalle. Vuositasolla saajia on ollut noin 22 000. Huoltajakorotus koskee niitä opintorahan saajia, jotka ovat alle 18-vuotiaan lapsen huoltajia. Huoltajakorotuksen parantaminen kohdistaa tuen kaikista tiukimmassa tilanteessa oleviin opiskelijoihin. Perheellisen opiskelijan mahdollisuudet käydä töissä opiskelujen ohella ovat usein haastavimmat kun perheettömän opiskelijan.

Opiskelijoiden toimeentuloa on tärkeää parantaa myös muilla tavoin. Esimerkiksi opiskelijoiden tulorajoja työssäkäyntiin liittyen olisin valmis tarkastelemaan, ja pidän tärkeänä, että myös siitä voisimme tällä kaudella saada hyviä päätöksiä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

19.27 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Koulutukseen panostaminen on tulevaisuuteen panostamista. Olli ja Elli Opiskelija lapsikatraineen kiittävät hallituksen esitystä. Kun helpotamme koulutukseen osallistumista esimerkiksi opintotukea parantamalla, edistämme yhdenvertaisuutta ja koulutuksen tasa-arvoa. Yksi selittävä tekijä Suomen kehittymiseen ja kukoistamiseen on se, että jokaisella on taustasta riippumatta mahdollisimman tasavertaiset mahdollisuudet edetä koulupolulla vahvuksiensa mukaan ja löytää oma paikkansa tässä yhteiskunnassa.

Opintotukilaki on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kelan yhteistyönä. Opintoraha sidotaan kansaneläkeindeksiin. Tämä kannustaa päätoimiseen opiskeluun. Indeksisidonnaisuus koskee opintorahan perusmäärien lisäksi opintorahan huoltajakorotusta, opintorahan oppimateriaalilisää ja opintorahan niin sanottuja vähävaraiskorotuksia. Näin etuudet seuraavat elinkustannusten kehittymistä.

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan jopa 21 prosenttia lukion ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista kävi palkkatöissä koulutyön ohessa. Tämä voi heikentää opintojen edistymistä ja kuormittaa opiskelijoita, jotka kamppailevat muutenkin jaksamisen kanssa. On syytä muistaa, että nuorten mielenterveyden vaikeudet ovat lisääntyneet viime aikoina. Työssäkäyminen on kasvanut 2 prosenttia kahden viime vuoden aikana.

Kun kuulumme sivistysvaliokunnassa myös opiskelijoita, ilmeni, että monet opiskelijat kokevat opintotukijärjestelmän monimutkaiseksi. Yhtenä syynä pidetään edellä mainittuja opintorahan eri osia. Huoltajakorotuksen ja oppimateriaalilisän määrästä oli välttämätöntä säätää opintorahan tasokorotuksen sijaan erikseen määriteltynä osana opintorahaa.

On tärkeää, että hallitus parantaa viime hallituskaudella palautettua huoltajakorotusta edelleen 25 eurolla. Niin kuin kuulumme, huoltajakorotus poistettiin 90-luvun laman alkuvuosina ja palautettiin 75 euron suuruisena viime hallituskaudella. Nyt se nousee 100 euroon. Uskon, että tämä rohkaisee pieneltä osaltaan nuoria sitoutumaan ja perustamaan perheen opiskelun lomassa. Huoltajakorotus mahdollistaa paremmin yhtäaikaisen opiskelun ja lapsista huolehtimisen. Se vähentää osaltaan perheellisten opiskelijoiden tarvetta turvautua toimeentulotukeen. Se on myös yksi hyvä askel kohti lapsiystävällistä Suomea.

Toki on tarpeen todeta, että tuen toimintaympäristö on monimutkainen. Opintotuki liittyy sekä koulujärjestelmään että sosiaaliturvaan. Sosiaaliturvan laajemman uudistuksen yhteydessä kannattaa ottaa tavoitteeksi järjestelmän yksinkertaistaminen. Opintotuki tulee arvioida myös oppivelvollisuusiän pidentämisen yhteydessä. On tärkeää, että myös jatkossa opintotuen vapaaehtoisten palauttamisten määräaika on tuen saajien ennakoitavissa ja että varmistetaan riittävän pitkä aika vapaaehtoiselle palauttamiselle.

Arvoisa puhemies! Uskon, että opintotuen parannukset vähentävät opiskelijoiden velkaantumista. Opiskelijat voivat keskittyä entistä paremmin opintoihinsa, valmistua kohtuullisessa ajassa ja päästä leivänsyrjään kiinni ja rakentamaan tätä yhteiskuntaa. Amisbarometrin 2017 mukaan jopa 34 prosenttia perheellisistä ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli joutunut turvautumaan pikavippiin tai kulutusluottoon. Huoltajakorotuksen auttamana perheelliset opiskelijat voivat suorittaa opintonsa paremmin loppuun, kun taloudellinen tilanne helpottuu.

Koulutukseen kannattaa aina panostaa.

19.33 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! On tietysti hyvä, että opiskelijoille tehdään parannuksia, mutta täytyy samassa yhteydessä nyt todeta, että ensinnäkin näillä korotuksilla ja indeksiin sitomisella ei päästä siitä tosiasiasta, että opiskelijan toimeentulossa on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

edelleen vaihtoehtona joko opintolainan nosto tai työnteko. Mutta työntekoa en pidä huonona asiana, se nimittäin saattaa tuoda jossain kohtaa työpaikan, ja toisaalta olemme täällä kuulleet, että meillä on kova työvoimapula myöskin joillakin aloilla, joten opiskelijat paikkaavat osa-aikatyöllään erinomaisesti myös työvoimapulaa.

Jos oikein kuulin edustaja Aittakummun puheenvuorosta, niin totesitte, että hallitus ehkä tällä kaudella tarkastelee jopa tuloarajojen poistoakin tai niiden uudelleenarviointia, ja se kuulostaan erinomaisen järkevältä — samoin ehkä kannattaisi pohtia näitä takaisinperinnän kohtuuttomuuksia, joita opiskelijoilla on. Nämä ovat sellaisia keinoja, jotka voisivat auttaa opiskelijoiden taloutta ihan tosissaan. — Kiitos.

19.35 Pekka Aittakumpu kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esitin tosiaan toiveen siitä, että voitaisiin näitä tuloarajoja tarkastella. Siitä ei ole tietääkseni minkäänlaisesta päätöstä tehty, mutta meillä on ollut vastikään liikkeellä lakialoite, jossa toivotaan sitä, ja allekirjoitin tuon lakialoitteen. On siis minun oma henkilökohtainen ja monen muunkin kansanedustajan toive, että voitaisiin sitä tarkastella, koska se on valtava ongelma tällä hetkellä. Niin kuin me kaikki tiedämme, työssä käyvien opiskelijoiden opintotuen takaisinperintä aiheuttaa suuria ongelmia, joten olisi hyvä rohkaista ja mahdollistaa opiskelijoiden työssäkäyntiä nykyistä paremmin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja puhujalistaan.

19.35 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tässä verrataan tilannetta neljä vuotta sitten, jolloin oli myöskin uusi hallitus ja tässä salissa keskusteltiin budjetista. Kun sitä vertaa tähän budjettiin ja tähän sävyyn, miten me tänään keskustelemme, niin onhan tässä eroa kuin yöllä ja päivällä. Edellisellä kerralla oli leikkausta, leikkausta, jäädytystä ja niin edelleen. Tänään meillä on ollut juuri budjettiin liittyen esillä kolme erilaista lakiesitystä, joissa ollaan nyt aidosti kohentamassa haavoittuvien ihmisryhmien elämäntilannetta. Me olemme puhuneet pienimpien eläkkeiden korottamisesta, me olemme puhuneet lapsilisien korottamisesta, ja nyt me puhumme opintotuenkin kohentamisesta. Kaikilla tasoilla tullaan hienosti vastaan, ja kun sille kruununa tänään vielä käydään keskustelua työttömiä kurottavan aktiivimallinkin lopettamisesta, niin onhan tässä juhlava tunnelma.

19.36 Mari Rantanen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En malta tässä kohdata olla vastaamatta edustaja Kiljusen ihastelemaan sävyyn tässä keskustelussa, jota nyt käydään tämänkin päivän menolisäyksistä. Aina on hyvä asia, kun voidaan auttaa heikommassa asemassa olevia, mutta kyllä täytyy sanoa, että totisesti toivon, että hallitus pääsee työllisyystavoitteeseensa ja että ne talouden näkymät, jotka nyt näyttäisivät tulevan, eivät iske koko voimallaan, koska fakta on se, että sitten jostain myös leikataan — tai sitten vaihtoehtoisesti otetaan velkaa, mutta sekään ei ole kovin kestävä tie.

19.37 Kimmo Kiljunen sd: Ihan lyhyt kommentti. Hallitus panostaa työllistämiseen, sen me kaikki tiedämme, ja sen takia on puhuttu työllisyysasteen nostamisesta 75 prosenttiin, jolla saadaan voimavaraa tämän hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen ja myöskin näihin julkisiin tulonsiirtoihin.

Ja älkää turhaan pelätkö sitä velkaantumista ihan niin paljon. Ei sitä tarvitse ihan niin paljon pelätä. Maailman mitassa Suomella on neljänneksi vähiten nettovelkaa — sitä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

neljänneksi vähiten [Mari Rantasen välihuuto] kaikkien maailman maiden joukossa. Siellä on ykkösenä Saudi-Arabia, kakkosena Norja, kolmantena Qatar, neljäntenä Suomi. Emun kriteereitä kun katsotaan, esimerkiksi julkista velkaa Emu-maiden joukossa, siellä on ainoastaan kolme maata, jotka täyttävät Emun kriteerit eli joilla tämä julkinen velka on alle 60 prosenttia kansantuotteesta. Ne ovat Viro, Luxemburg ja Suomi. Eli meillä on myöskin varaa silloin, jos me olemme vaikeassa taantumatilanteessa, vaikeassa tilanteessa, ylläpitää järjestelmää. Silloin joudutaan näitä elvyttäviä toimia myöskin hoitamaan osittain julkisella velalla. Niin ovat muutkin tehneet.

19.38 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Nämä opintotuen parannukset ovat erittäin kannatettavia. Olin aamulla ”Köyhyyden kokeneet ja kansanedustajat samassa pöydässä”-keskustelutilaisuudessa, ja sielläkin nousi jatkuvasti esiin näitten vähempiosaisten perheitten opiskelevien lasten tilanne. Mutta kuten täälläkin salissa on useassa puheenvuorossa kuultu, myös muita uudistuksia tarvitaan kuin pelkästään nämä.

19.38 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vielä tähän näiden menolisäyksien rahoittamiseen. Aivan kuten edustaja Kiljunen hyvin totesi, hallitus on vahvasti sitoutunut siihen, että meidän täytyy saada työllisyyttä tässä maassa lisättyä koko valtakunnassa. Se on edellytys totta kai sille, että me voimme rahoittaa näitä hyviä ja tärkeitä menolisäyksiä. Kyllä hallituksella on selkeä tahtotila parantaa työllisyyttä, mikä tuli tänään hyvin esille siinä, kun keskusteltiin tästä aktiivimallista. Monia toimia on ja uusia toimia on tulossa, muun muassa yrittäjyyden tukemiseen on tulossa hyviä toimia, ja nyt tätä työllisyyspolitiikkaa jatketaan aktiivisesti ja sitä tilannetta seurataan jatkuvasti. Mutta kyllä esimerkiksi tämä opintotuen huoltajakorotuksen korotus tulee myönteisesti vaikuttamaan meidän maahan pitkällä aikajänteellä, kun me ajatellaan, että perheiden tuki vahvistaa yhteiskuntaa ja se koituu maalle myös taloudellisesti lopulta sitten hyväksi. [Kimmo Kiljunen: Viisasta puhetta!]

19.40 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Niin kuin edustaja Aittakumpu tuossa äsken sanoi, tämä huoltajakorotus varmasti vähentää sitä työssäkäymistä. Toki opiskelun aikana työssä käyminen ei ole aivan yksipiippuinen asia.

Joillekin aloille se on hyvin luontevaa, että tehdään työtä ja teoriaopinnot ja käytännön tekeminen yhdistyvät ja tekevät oppimisesta syvällisempää. Ja toki ammatillisessa koulutuksessa on työssäoppimisen jaksot ja teoriaopinnot. Toki sitten viime vuosina leikkauksen vuoksi lähiopetusta on ollut liian vähän, ja nyt sitä sitten ollaan lisäämässä.

Mutta kaiken kaikkiaan on hyvä, että nuorten ei ole pakko mennä töihin ja otetaan tämä jaksaminen paremmin huomioon. Mutta sitten opintotukea ja järjestelmää tulee myöskin miettiä, kun jatkossa katselemme tätä jatkuvaa oppimista ja työssäkäyvän väestön osaamisen ylläpitämistä, että miten siinä tuet muodostuvat. Se on tulevien pohdintojen aihe.

19.41 Kim Berg sd: Arvoisa herra puhemies! Haluaisin nostaa kanssa tässä esille tämän edustaja Kiljusen nostaman asian siitä, että on aika hieno tunnelma tällä hetkellä: meillä on pitkä lista asioita, joita tämä hallitus on nyt parantamassa, toisin kuin viime kaudella, kun leikattiin. Voisin nostaa esille myös saman asian, minkä tuossa aikaisemmin nostin esille, että allekirjoitan myös sen, että eihän tämä missään nimessä riitä opiskelijoiden eikä vähävaraisten perheidenkään osalta, vaan vielä lisää pitää tehdä toimenpiteitä. Mutta näen itse,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2019 vp

että tämä on tosi hyvä alku kaikin puolin, että aloitamme nyt tämän korjauksen asiassa, jota ollaan viety väärään suuntaan. Voisin myös nostaa esille sen, että kuulun myös tähän kansanedustajien joukkoon, joka on sitä mieltä, että opiskelijoiden tulorajan korotusta voitaisiin harkita, ja olen myös allekirjoittanut tämän hyvän lakialoitteen.

19.42 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kannatan itse ehdottomasti sitä, että opiskelijoiden toimeentulossa keskitytään siihen, että se toimeentulo ja opintotuki mahdollistavat päätoimisen opiskelijuuden, ja tässä suhteessa tämä hallituksen opintotuen korotus on aivan erittäin tärkeä asia. Mutta aivan kuten edustaja Berg tässä aikaisemmin totesi, tämä työnteko on aivan yhtä olennainen osa meidän opiskelijoiden arkea. Ja kansainvälisesti katsoen: vaikka meillä opiskelijoiden opiskeluajat ovat verrattain pidempiä kuin muualla Euroopassa, niin meillä sitten toisessa suhteessa opiskelijat työllistyvät hyvin nopeasti opiskelujaan ja ammattiaan vastaaviin työtehtäviin, ja tässä suhteessa heistä sitten tulee tietysti myös hyviä veronmaksajia suhteellisen nopeasti, kun vertaa esimerkiksi moniin Etelä-Euroopan maihin, joissa sitten nämä opiskeluajat saattavat olla lyhyitä. Mutta summa summarum: tämä hallituksen esitys opintotuen korotuksesta on hyvä asia, ja siihen suuntaan meidän pitäisi mennäkin, että mahdollistetaan täysipäiväinen opiskelu.

19.43 Kimmo Kiljunen sd: Puheenjohtaja! Kun opintotukijärjestelmiä on kansainvälisesti kehitelty, niin totta kai siinä on lähtökohtana — niin myöskin Suomessa — se, että opintotuella pyritään mahdollistamaan se, että ihminen voi täysipäiväisesti opiskella. Eli silloin se on tavallaan työhön rinnastettava panos, ja tähän suuntaan tietysti täytyy mennä. Onhan sitten toinen tilanne — meillä on sellaisia opintomuotoja myöskin — kun työharjoittelulle varattava tilaa, mutta se on eri asia, ja päälähtökohdan täytyy olla, että opiskelijan ei tarvitsisi joko syödä kaurapuuroa ja hernekeittoa tullakseen toimeen ja pystyäkseen opiskelemaan tai mennä töihin samanaikaisesti, kun hän opiskelee. Se joka tapauksessa tarkoittaa sitä, että tehokkuus on ihan toista.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 33/2019 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.